

บทที่ 1
บทนำ

ภูมิหลัง

ก้านดาของสัตว์กลุ่มครัสเตาเซีย (Crustacean) เช่น กุ้ง ปู เป็นแหล่งที่สร้างฮอร์โมนต่างๆมากมาย ซึ่งฮอร์โมนเหล่านี้มีความสำคัญในการควบคุมกระบวนการทางสรีรวิทยาของสัตว์กลุ่มครัสเตาเซีย เช่น ฮอร์โมนที่ควบคุมการรวมตัวของรงควัตถุ (Red Pigment Concentrating Hormone-RPCH) (Fernlund and Josefsson, 1972) ฮอร์โมนที่ควบคุมการกระจายของรงควัตถุในโครมาโตฟอร์ (Pigment Dispersing Hormone - PDH) (Kleinholz *et al.*, 1986 ; Rao and Riehm, 1988) ฮอร์โมนที่ยับยั้งการลอกคราบ (Molt Inhibiting Hormone - MIH) (Chang, Bruce and Nowcomb, 1987 ; Webster, 1991 ; Terauchi *et al.*, 1996) ฮอร์โมนยับยั้งการพัฒนาของรังไข่ (Vitellogenesis Inhibiting Hormone -VIH or Gonad Inhibiting Hormone - GIH) (Soyez *et al.*, 1991 ; Tensen *et al.*, 1991 ; Aguilar *et al.*, 1992 ; Keller, 1992) รวมทั้งฮอร์โมนเพิ่มระดับน้ำตาลในเลือด (Crustacean Hyperglycemic Hormone - CHH) (Kegel *et al.*, 1989 ; Huberman, Aguilar and Brew, 1993 ; Yang, Aida and Nagasawa, 1995)

ฮอร์โมนเพิ่มระดับน้ำตาลในเลือด หรือ CHH เป็นฮอร์โมนที่สำคัญชนิดหนึ่งในกระบวนการเมแทบอลิซึมของคาร์โบไฮเดรตในสัตว์กลุ่มครัสเตาเซีย (Santo and Keller, 1993) จากการศึกษาโดยวิธี immunocytochemistry พบว่ากลุ่มของเซลล์ในก้านดาที่สร้าง CHH จะอยู่บริเวณที่เรียกว่า Medulla Terminalis Ganglionic X-Organ (MTGXO) จากนั้นจึงส่ง CHH ที่สร้างไปสะสมในส่วนที่เรียกว่า ต่อมไซนัส (sinus gland) ซึ่งเป็น neurohemal organ ในก้านดา ต่อมไซนัสจึงเป็นแหล่งสะสมและปล่อย CHH ไปยังเนื้อเยื่อเป้าหมาย (target tissue) (Kallen and VanHerp, 1981) หลังจากนั้น Abramowitz, Hisaw and Papandrea (1944) พบว่าในสารสกัดจากก้านดาของสัตว์พวกครัสเตาเซียมีปัจจัยควบคุมระดับน้ำตาลในเลือด (diabetogenic factor) การศึกษาค้นคว้าต่อมาพบว่าปัจจัยควบคุมระดับน้ำตาลในเลือด คือ CHH นั่นเอง ทำให้ในระยะ 50 ปีต่อมามีผู้พยายามแยกสกัดและศึกษาโครงสร้างของ CHH ในสัตว์พวกครัสเตาเซียโดยเฉพาะพวก decapods เช่น กุ้ง ปู crayfish กันอย่างกว้าง

ขวาง (Keller , Jarose and Kelgel , 1985 ; Keller and Sedlmeier , 1988 ; Keller ,1992 ; Huberman *et al.* , 1993 ; Martin , Sorokine and Van Dorsselaer , 1993 ;Smullen and Bentley , 1994 ; Yang *et al.* , 1995) โดยรายงานส่วนใหญ่จะใช้ต่อมไขมันจากก้ามตาเป็นแหล่งศึกษา CHH พบว่าโครงสร้างของ CHH เป็นพวกพอลิเพปไทด์ ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบด้วยกรดอะมิโนประมาณ 72 หน่วย มีซิสเทอีน 6 หน่วยทำให้เกิดพันธะไดซัลไฟด์ 3 พันธะ มีน้ำหนักโมเลกุลอยู่ระหว่าง 8,000 -9,000 คาลตัน ซึ่งขึ้นอยู่กับสัตว์พวกครัสเตเชียชนิดละชนิด โดยมีความแตกต่างกันในส่วนประกอบและลำดับการเรียงตัวของกรดอะมิโน อาทิเช่นใน *Carcinus maenas* พบว่า CHH มีน้ำหนักโมเลกุล 8,524 คาลตัน มีลำดับการเรียงตัวของกรดอะมิโนไม่เหมือนกับเพปไทด์หรือ โปรตีนตัวอื่นๆที่เคยรู้จักมาก่อน (Kegel *et al.* , 1989) Tensen และคณะ (1991) ศึกษา CHH ใน *Homarus americanus* พบ CHH 2 รูปแบบ น้ำหนักโมเลกุลโดยใช้ Fast Atom Bombardment Mass Spectrometry (FAB-MS) ซึ่งรูปแบบแรกมี น้ำหนักโมเลกุล 8,578 และรูปแบบที่สองมีน้ำหนักโมเลกุล $8,655 \pm 25$ คาลตัน ในมีเดียวกัน Kegel และคณะศึกษา CHH ใน *Orconectes limosus* พบว่ามีน้ำหนักโมเลกุล 8,400 คาลตัน นอกจากนี้ยังมีการศึกษาในพวกครัสเตเชียชนิดอื่นๆอีกเช่น ใน *Procambarus bouvieri* (Huberman *et al.* , 1993) *Nephrops norvegicus* (Smullen and Bentley , 1994) และ *Penaeus japonicus* (Yang *et al.* , 1995) เป็นต้น

สำหรับกุ้งก้ามกราม (*Macrobrachium rosenbergii*) ได้มีการศึกษาการทำให้บริสุทธิ์และ ลักษณะ โครงสร้างของ CHH จากก้ามตาของกุ้งก้ามกราม (Sithigomgul *et al.* , 1999) โดยการสกัด ก้ามตาของกุ้งก้ามกรามด้วยสารละลายเมทานอล กรดอะซิติก และน้ำ (methanol : acetic acid : H₂O) ใน อัตราส่วน 90:1:9) นำสารสกัดที่ได้ไปทำให้บริสุทธิ์โดยผ่าน Reverse Phase High Performane Liquid Chromatography (RP-HPLC) โดยใช้คอลัมน์และระบบตัวทำละลายต่างๆกัน สามารถแยก CHH ได้ 1 รูปแบบ และเมื่อศึกษาลักษณะ โครงสร้างของ CHH ที่แยกได้จากก้ามตาของกุ้งก้ามกราม (Sithigomgul *et al.* , 1999) โดยวิธี aminoacid analysis พบว่า ประกอบด้วยกรดอะมิโน 71 หน่วย มีซิสเทอีน (cystein) 6 หน่วย ซึ่งสร้างพันธะ ไดซัลไฟด์ 3 พันธะ ระหว่างตำแหน่งที่ 7-23 , 23-29 และ 26-52 ซึ่งตำแหน่งที่สร้างพันธะ ไดซัลไฟด์เหมือนกับ CHH ที่พบใน *Carcinus maenus* (Kegel *et al.* , 1989) และ CHH-I จาก *Procambarus bouvieri* (Huberman *et al.* ,1995) และเมื่อนำ CHH ดังกล่าวไปหาน้ำหนักโมเลกุลโดย Matrix Assisted Laser Desorption Ionization-Time of Flight Mass Spectrometry (MALDI -TOF MS) พบว่ามีน้ำหนักโมเลกุลเท่ากับ 8538.1 คาลตันซึ่งไม่สอดคล้องกับ น้ำหนักโมเลกุลที่ได้จากการคำนวณจากลำดับของกรดอะมิโนได้เท่ากับ 8430.8 คาลตัน ซึ่งชี้ให้เห็นว่า CHH ของกุ้งก้ามกรามน่าจะประกอบด้วยกรดอะมิโน 72 หน่วย จากการเปรียบเทียบลำดับ

กรดอะมิโนของ CHH เชื่อว่ากรดอะมิโนในตำแหน่งที่ 71 หายไป ซึ่งอาจจะเป็นทรี โธนิน (threonine) ลำดับการเรียงของกรดอะมิโนของ CHH จากกุ้งก้ามกรามแสดงดังรูปที่ 1.1 และเมื่อเปรียบเทียบกับ ลำดับการเรียงตัวของกรดอะมิโนที่ซ้ำกันระหว่าง CHH จากกุ้งก้ามกราม กับ CHH จากสัตว์ครึ่งบก-ครึ่งน้ำชนิดอื่นที่ทราบโครงสร้างแล้ว พบว่า CHH จากกุ้งก้ามกรามมีลำดับการเรียงของกรดอะมิโนที่ซ้ำกับ CHH-A และ CHH-B จาก *Homarus americanus* 65% และ 58% (Tensen *et al.*, 1991) ตามลำดับ ซ้ำกับ CHH จาก *Orconectes limosus* 68% (Kegel *et al.*, 1991) ซ้ำกับ CHH จาก *Procambarus bouvierii* 67% (Huberman *et al.*, 1993) ซ้ำกับ CHH จาก *Carcinus maenas* 62.5% (Kegel *et al.*, 1989) และซ้ำกับ CHH จาก *Penaeus japonicus* 44.5% (Yang *et al.*, 1995)

สำหรับงานวิจัยนี้เนื่องจากได้ทราบลำดับการเรียงตัวของกรดอะมิโน CHH จากกุ้งก้ามกรามแล้วว่ากรดอะมิโนตำแหน่งที่ 71 ซึ่งน่าจะเป็น threonine อาจหายไป (Sithigorngul *et al.*, 1999) เพื่อเป็นการยืนยันโครงสร้างของ CHH ของกุ้งก้ามกรามที่แน่นอน ดังนั้นการศึกษาคำนี้จึงเป็นการสังเคราะห์เพปไทด์ที่มีลำดับกรดอะมิโนทางปลาย C ของ CHH ที่มีและไม่มีทรี โธนิน คือ YANAVQV-NH₂ (T-) และ YANAVQIV-NH₂ (T+) และนำมาสร้างแอนติบอดีเพื่อใช้พิสูจน์ลำดับกรดอะมิโนทางปลาย C ของ CHH จากกุ้งก้ามกราม โดยอาศัยปฏิกิริยาในการจับกันของแอนติบอดีกับ CHH ในสภาพธรรมชาติที่พบในก้ามดา โดยวิธี immunocytochemistry และวิธี dot-ELISA

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นับตั้งแต่ Abramowitz และคณะ (1944) อธิบายว่าในสารสกัดจากก้ามดาของสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำมีปัจจัยเพิ่มระดับน้ำตาลในเลือด (diabetogenic factor) ซึ่งการศึกษาค้นคว้าพบว่าปัจจัยดังกล่าวคือ ฮอร์โมนเพิ่มระดับน้ำตาลในเลือด (Crustacean Hyperglycemic Hormone-CHH) นั้นเอง ทำให้ตั้งแต่บัดนั้นมาจนถึงปัจจุบันมีผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับการสกัด การแยกให้บริสุทธิ์ และหาลำดับการเรียงตัวของกรดอะมิโนของฮอร์โมนเพิ่มระดับน้ำตาลในเลือดในสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำในหลาย ๆ สปีชีส์ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในระยะ 10 ปี มีดังนี้

ปี 1989 Kegel และคณะ ได้ศึกษาการหาลำดับกรดอะมิโนของ CHH จากปูน้ำเค็ม *Carcinus maenas* โดยการสกัด CHH จากต่อมไซแนส และนำไปทำให้บริสุทธิ์โดยวิธี HPLC ได้พิกที่แสดงความสามารถในการเพิ่มระดับน้ำตาลในเลือด (hyperglycemic activity) 2 พิก จากการนำพิกหลักของ

CHH มาช่วยด้วยเอนไซม์ต่างๆ และหาลำดับกรดอะมิโน โดยใช้ manual microsequencing (DABITC-PITC double-coupling method) และหาน้ำหนักโมเลกุลโดยใช้ FAB MS พบว่า CHH ของ *Carcinus maenas* ประกอบด้วยกรดอะมิโน 72 หน่วย มีน้ำหนักโมเลกุล 8,524 คาลตัน มีพันธะไดซัลไฟด์ 3 พันธะ ระหว่างตำแหน่งที่ 7-23, 23-29 และ 26-52 ปลาย N เป็น pyroglutamate และปลาย C เป็น เอไมด์

ในปีเดียวกัน Soyez และคณะ ศึกษาคุณลักษณะของ CHH จากต่อมไขมันของกุ้งล็อบสเตอร์ *Homarus americanus* โดยใช้สารละลายสกัดได้แก่ 10 % กรดอะซิติก กรดไฮโดรคลอริก 1 N ที่ 85 องศาเซลเซียส และกรดอะซิติกที่ 80 องศาเซลเซียส นำสารสกัดที่ได้ผ่าน HPLC ผลปรากฏว่าเมื่อใช้ตัวทำละลายต่างชนิดกันหรือชนิดเดียวกันแต่อุณหภูมิต่างกัน ได้โครมาโทแกรมเหมือนกัน โดยสารสกัดที่ได้จากการสกัดด้วยกรดอะซิติกที่ 85 องศาเซลเซียส ให้ปริมาณ CHH คงที่ จากนั้นนำสารสกัดดังกล่าวผ่านคอลัมน์ Nucleosil C18 ระบบตัวทำละลาย 0.1 % TFA ในน้ำ และ 0.1% TFA ใน n-propanol อัตราการไหล 0.75 มิลลิลิตรต่อนาที และควบคุมอุณหภูมิไว้ที่ 32 องศาเซลเซียส พบว่าแยกเปปไทด์ได้ 3 กลุ่ม แต่ละกลุ่มประกอบด้วยเปปไทด์ย่อย 2 เปปไทด์ ซึ่งมีเพียง 2 กลุ่มที่แสดงความสามารถในการเพิ่มระดับน้ำตาลในเลือดใน *Homorus americanus* กลุ่มแรก มีน้ำหนักโมเลกุล 8,633 คาลตัน และมีค่า pI เท่ากับ 8.7 ในขณะที่กลุ่มสองมีน้ำหนักโมเลกุล 8,577 คาลตันและมีค่า pI เท่ากับ 5.0 เมื่อเปรียบเทียบลำดับการเรียงตัวของกรดอะมิโนของเปปไทด์ทั้งสองกลุ่ม พบว่ามีการเรียงตัวของกรดอะมิโนคล้ายกันมาก

Tensen และคณะ (ปี 1991) เปรียบเทียบลักษณะของ CHH ในกุ้งล็อบสเตอร์ *Homorus americanus* พบ CHH 2 รูปแบบ ซึ่งสกัดแยกได้จากต่อมไขมัน ด้วย 0.1 นอร์มอล กรดไฮโดรคลอริก ที่ 80 องศาเซลเซียส และผ่านขั้นตอนการแยกให้บริสุทธิ์โดย RP-HPLC 2 ขั้นตอน นำเปปไทด์ที่แยกได้ทั้ง 2 รูปแบบ หาลำดับการเรียงตัวของกรดอะมิโน โดยวิธี Edman degradation และหาน้ำหนักโมเลกุล โดยวิธี FAB-MS พบว่าเปปไทด์ทั้ง 2 รูปแบบ ประกอบด้วยกรดอะมิโน 72 หน่วย ปลาย N เป็น pyroglutamate มีน้ำหนักโมเลกุล 8,578 คาลตัน และ 8655 ± 25 คาลตัน ตามลำดับ

ในปีเดียวกัน Kegel และคณะ (1991) ศึกษาลำดับกรดอะมิโนของ CHH ที่ได้จากต่อมไขมันของกุ้ง crayfish *Orconectes limosus* โดยวิธี manual Edman microsequencing พบว่า ฮอร์โมนนี้ประกอบด้วยกรดอะมิโน 72 หน่วย มีน้ำหนักโมเลกุล 8,400 คาลตัน ปลาย N คือ pyroglutamate และปลาย C คือ Val-NH₂ มีซิสเทอีน 6 หน่วย ทำให้เกิดพันธะไดซัลไฟด์ 3 พันธะ ซึ่งเหมือนกับ CHH ใน *Carcinus* และเมื่อเปรียบเทียบการเรียงตัวของกรดอะมิโนกับสัตว์ครึ่งทางเข็ญตบิซิติอื่น พบว่า ลำดับการเรียงตัวของกรดอะมิโนซ้ำกับ CHH ของ *Carcinus* 61 % และซ้ำกับ MH ของ *Homorus* 81 %

ปี 1993 Huberman และคณะ เปรียบเทียบลำดับการเรียงตัวของกรดอะมิโนของ CHH จากสัตว์ครึ่งทางเขียนชนิดต่างๆ พบว่า CHH ของ *Procambarus bouvieri* มีลำดับกรดอะมิโนซ้ำกับ CHH ของ *Orconectes limosus*, *Carcinus maenas* และ CHH -A, CHH-B ของ *Hormorus americanus* ถึง 98.6%, 61.1%, 83.3% และ 79.2% ตามลำดับ

ปี 1994 Smullen และ Bently ได้ศึกษาการสกัด CHH จากต่อมไขนัสของกุ้งนอร์เวย์ *Nephrops norvegicus* ด้วยกรดไฮโดรคลอริก 0.1 M และนำไปทำให้บริสุทธิ์โดย RP-HPLC คอลัมน์ Nucleosil C18 พบว่า เมื่อใช้ anti *Orconectes* CHH antiserum ในการติดตาม CHH ที่แยกได้ ด้วย ELISA พบว่า ได้เปปไทด์จาก 2 แฟรคชันที่แสดงความสามารถในการเพิ่มระดับน้ำตาลในเลือดและมีน้ำหนักโมเลกุล 8,000 คาลตัน เมื่อเทียบกับโปรตีนมาตรฐาน

ปี 1995 Huberman และคณะ ศึกษาคุณลักษณะนิวโรเปปไทด์ (CHH, MIH และ GIH) ที่แยกได้จากต่อมไขนัสของ Mexican crayfish, *Procambarus bouvieri* (Ortmaun) พบว่าแยกเปปไทด์ได้ 4 ชนิด คือ GIH MIH CHH I และ CHH II โดยมีคุณลักษณะที่เหมือนกันคือ 1. มีค่า pI ในช่วงเป็นกรด 2. มีคุณสมบัติ hydrophobicity 3. มีน้ำหนักโมเลกุลอยู่ระหว่าง 8,300-8,400 คาลตัน 4. ประกอบด้วยกรดอะมิโน 72 หน่วย 5. ปลาย N และปลาย C ถูกบดล็อก 6. มีซิสเทอีน 6 หน่วย 7. ไม่มีฮิสทีดีน เมไทโอนีน ทริปโทเฟน สำหรับ CHH I สามารถหาลำดับกรดอะมิโนได้อย่างสมบูรณ์ โดยมีปลาย N คือ pyroglutamate และ ปลาย C คือ valinamide มีน้ำหนักโมเลกุล 8,373 คาลตัน ซึ่งสอดคล้องกับลำดับกรดอะมิโนที่ทำได้

ปี 1995 Yang และคณะ ศึกษาลำดับกรดอะมิโนของ CHH และเปปไทด์คล้าย CHH จากกุ้งกุ่ม *Penaeus japonicus* โดยสกัดแยกเปปไทด์จากต่อมไขนัส ด้วยสารละลาย NaCl ใน acetonitrile และนำไปแยกให้บริสุทธิ์ด้วย PR-HPLC (0-50% acetonitrile ใน 0.05% TFA) พบว่าแยกเปปไทด์ได้ 5 ชนิด และเมื่อนำเปปไทด์ที่ได้ทั้งหมดหาน้ำหนักโมเลกุลและทดสอบทางชีววิทยา (bioassay) พบว่า หนึ่งในเปปไทด์ที่แยกได้ คือ CHH ประกอบด้วยกรดอะมิโน 72 หน่วย มีน้ำหนักโมเลกุล 8,353 คาลตัน ส่วนเปปไทด์อีก 4 ชนิด มีลำดับกรดอะมิโนคล้ายกับ CHH โดยมีน้ำหนักโมเลกุล 8,368, 8,487, 8,328 และ 8,314 คาลตัน

ปี 1997 Shih และคณะ ศึกษาแหล่งสร้างเปปไทด์กลุ่มของ CHH และ MIH ในก้านตาของ *Penaeus japonicus* โดยการสังเคราะห์เปปไทด์ซึ่งประกอบด้วยกรดอะมิโน 7-10 หน่วย ที่สอดคล้องกับปลาย C ของแฟมิลี CHH และ MIH คือ AHLHNAHRER-NH₂ (Pej-SGP I), DEYRLA-NH₂ (Pej-SGP II), EEHMAAMQTV-NH₂ (Pej-SGP III), VWISILNAGQ-OH (Pej-SGP IV) และ PSLHBEYQAN-NH₂ (Pej-SGP V) จากนั้นนำเปปไทด์เชื่อมต่อกับ BSA แล้วกระตุ้นให้กระต่ายสร้าง

แอนติบอดี แอนติบอดีที่ได้ต่อเพปไทด์แต่ละตัว นำมาหาค่าแห่งเซลล์ประสาทที่สร้าง CHH และ MIH โดย immunohistochemistry พบเซลล์ประสาทที่สร้าง Pej-SGP I บริเวณ medulla interna ganglionic X organ (MIGXO) และ medulla terminalis ganglionic X organ (MTGXO) พบเซลล์ประสาทที่สร้าง Pej-SGP II บริเวณ MTGX ใกล้กับคอมไซนิส เซลล์ที่สร้าง Pej-SGP III , Pej-SGP V และ Pej-SGP IV(MIH) บริเวณ MTGX ตรงกันข้ามกับคอมไซนิส ซึ่งจากผลการทดลองแสดงให้เห็นว่า เซลล์ประสาทที่สร้างเพปไทด์กลุ่มของ CHH ไม่ได้อยู่บริเวณเดียวกันทั้งหมด

ปี 1999 Sithigomgul และคณะ ศึกษาการทำให้บริสุทธิ์และลำดับกรดอะมิโนของ CHH จากก้านคางคก้ามกราม โดยการสกัด CHH จากก้านคางคก้าด้วยสารละลายเมทานอล กรดอะซิติกและน้ำ อัตราส่วน 90 : 1 : 10 ตามลำดับ สารสกัดที่ได้นำไปผ่าน RP-HPLC และติดตาม CHH โดยวิธีทาง biological activity test พบว่าแยก CHH ได้ 1 รูปแบบ ประกอบด้วยกรดอะมิโน 71 หน่วย แต่เมื่อนำไปหาน้ำหนักโมเลกุลโดย MALDI-TOF MS พบว่าน้ำหนักโมเลกุลที่ได้ไม่สอดคล้องกับน้ำหนักโมเลกุลที่ได้จากการคำนวณจากลำดับกรดอะมิโน จึงชี้ให้เห็นว่าน่าจะมีกรดอะมิโนหายไปหนึ่งตัว ซึ่งคาดว่าจะเป็นที่รีไอนีนมากกว่าเมทไทโอนีน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

		10		20		30
Mar	<u>A</u> <u>I</u> <u>L</u> <u>D</u> <u>Q</u>	<u>S</u> <u>C</u> <u>R</u> <u>G</u> <u>I</u>	<u>F</u> <u>D</u> <u>R</u> <u>E</u> <u>L</u>	<u>F</u> <u>K</u> <u>K</u> <u>L</u> <u>D</u>	<u>R</u> <u>V</u> <u>C</u> <u>D</u> <u>D</u>	<u>C</u> <u>Y</u> <u>N</u> <u>L</u> <u>Y</u>
Prb-I	<u>p</u> <u>E</u> <u>V</u> <u>F</u> <u>D</u> <u>Q</u>	<u>A</u> <u>C</u> <u>K</u> <u>G</u> <u>I</u>	<u>Y</u> <u>D</u> <u>R</u> <u>A</u> <u>I</u>	<u>F</u> <u>K</u> <u>K</u> <u>L</u> <u>D</u>	<u>R</u> <u>V</u> <u>C</u> <u>E</u> <u>D</u>	<u>C</u> <u>Y</u> <u>N</u> <u>L</u> <u>Y</u>
Orl	<u>p</u> <u>E</u> <u>V</u> <u>F</u> <u>D</u> <u>Q</u>	<u>A</u> <u>C</u> <u>K</u> <u>G</u> <u>I</u>	<u>Y</u> <u>D</u> <u>R</u> <u>A</u> <u>I</u>	<u>F</u> <u>K</u> <u>K</u> <u>L</u> <u>D</u>	<u>R</u> <u>V</u> <u>C</u> <u>E</u> <u>D</u>	<u>C</u> <u>Y</u> <u>N</u> <u>L</u> <u>Y</u>
Hoa-a	<u>p</u> <u>E</u> <u>V</u> <u>F</u> <u>D</u> <u>Q</u>	<u>A</u> <u>C</u> <u>K</u> <u>G</u> <u>V</u>	<u>Y</u> <u>D</u> <u>R</u> <u>N</u> <u>L</u>	<u>F</u> <u>K</u> <u>K</u> <u>L</u> <u>D</u>	<u>R</u> <u>V</u> <u>C</u> <u>E</u> <u>D</u>	<u>C</u> <u>Y</u> <u>N</u> <u>L</u> <u>Y</u>
Hoa-b	<u>p</u> <u>E</u> <u>V</u> <u>F</u> <u>D</u> <u>Q</u>	<u>A</u> <u>C</u> <u>K</u> <u>G</u> <u>V</u>	<u>Y</u> <u>D</u> <u>R</u> <u>N</u> <u>L</u>	<u>F</u> <u>K</u> <u>K</u> <u>L</u> <u>N</u>	<u>R</u> <u>V</u> <u>C</u> <u>E</u> <u>D</u>	<u>C</u> <u>Y</u> <u>N</u> <u>L</u> <u>Y</u>
Cam	<u>p</u> <u>E</u> <u>I</u> <u>Y</u> <u>D</u> <u>T</u>	<u>S</u> <u>C</u> <u>K</u> <u>G</u> <u>V</u>	<u>Y</u> <u>D</u> <u>R</u> <u>A</u> <u>L</u>	<u>F</u> <u>N</u> <u>D</u> <u>L</u> <u>E</u>	<u>H</u> <u>V</u> <u>C</u> <u>D</u> <u>D</u>	<u>C</u> <u>Y</u> <u>N</u> <u>L</u> <u>Y</u>
Pej	<u>S</u> <u>L</u> <u>F</u> <u>D</u> <u>P</u>	<u>A</u> <u>C</u> <u>T</u> <u>G</u> <u>I</u>	<u>Y</u> <u>D</u> <u>R</u> <u>Q</u> <u>L</u>	<u>L</u> <u>R</u> <u>K</u> <u>L</u> <u>G</u>	<u>R</u> <u>L</u> <u>C</u> <u>D</u> <u>D</u>	<u>C</u> <u>Y</u> <u>N</u> <u>V</u> <u>E</u>
		40		50		60
Mar	<u>R</u> <u>K</u> <u>P</u> <u>Y</u> <u>V</u>	<u>A</u> <u>I</u> <u>D</u> <u>C</u> <u>R</u>	<u>R</u> <u>G</u> <u>C</u> <u>Y</u> <u>Q</u>	<u>N</u> <u>L</u> <u>V</u> <u>F</u> <u>R</u>	<u>Q</u> <u>C</u> <u>I</u> <u>Q</u> <u>D</u>	<u>L</u> <u>Q</u> <u>L</u> <u>M</u> <u>D</u>
Prb-I	<u>R</u> <u>K</u> <u>P</u> <u>Y</u> <u>V</u>	<u>A</u> <u>T</u> <u>T</u> <u>C</u> <u>R</u>	<u>Q</u> <u>N</u> <u>C</u> <u>Y</u> <u>A</u>	<u>N</u> <u>S</u> <u>V</u> <u>F</u> <u>R</u>	<u>Q</u> <u>C</u> <u>L</u> <u>D</u> <u>D</u>	<u>L</u> <u>L</u> <u>L</u> <u>I</u> <u>D</u>
Orl	<u>R</u> <u>K</u> <u>P</u> <u>Y</u> <u>V</u>	<u>A</u> <u>T</u> <u>T</u> <u>C</u> <u>R</u>	<u>Q</u> <u>N</u> <u>C</u> <u>Y</u> <u>A</u>	<u>N</u> <u>S</u> <u>V</u> <u>F</u> <u>R</u>	<u>Q</u> <u>C</u> <u>L</u> <u>D</u> <u>D</u>	<u>L</u> <u>L</u> <u>L</u> <u>I</u> <u>D</u>
Hoa-a	<u>R</u> <u>K</u> <u>P</u> <u>F</u> <u>V</u>	<u>A</u> <u>T</u> <u>T</u> <u>C</u> <u>R</u>	<u>E</u> <u>N</u> <u>C</u> <u>Y</u> <u>S</u>	<u>N</u> <u>W</u> <u>V</u> <u>F</u> <u>R</u>	<u>Q</u> <u>C</u> <u>L</u> <u>D</u> <u>D</u>	<u>L</u> <u>L</u> <u>L</u> <u>S</u> <u>D</u>
Hoa-b	<u>R</u> <u>K</u> <u>P</u> <u>F</u> <u>I</u>	<u>V</u> <u>T</u> <u>T</u> <u>C</u> <u>R</u>	<u>E</u> <u>N</u> <u>C</u> <u>Y</u> <u>S</u>	<u>N</u> <u>R</u> <u>V</u> <u>F</u> <u>R</u>	<u>Q</u> <u>C</u> <u>L</u> <u>D</u> <u>D</u>	<u>L</u> <u>L</u> <u>M</u> <u>I</u> <u>D</u>
Cam	<u>R</u> <u>T</u> <u>S</u> <u>Y</u> <u>V</u>	<u>A</u> <u>S</u> <u>A</u> <u>C</u> <u>R</u>	<u>S</u> <u>N</u> <u>C</u> <u>Y</u> <u>S</u>	<u>N</u> <u>L</u> <u>V</u> <u>F</u> <u>R</u>	<u>Q</u> <u>C</u> <u>M</u> <u>D</u> <u>D</u>	<u>L</u> <u>L</u> <u>M</u> <u>M</u> <u>D</u>
Pej	<u>R</u> <u>E</u> <u>E</u> <u>K</u> <u>V</u>	<u>A</u> <u>T</u> <u>G</u> <u>C</u> <u>R</u>	<u>S</u> <u>N</u> <u>C</u> <u>Y</u> <u>H</u>	<u>N</u> <u>L</u> <u>I</u> <u>F</u> <u>K</u>	<u>D</u> <u>C</u> <u>L</u> <u>E</u> <u>Y</u>	<u>L</u> <u>I</u> <u>P</u> <u>S</u> <u>H</u>
		70				
Mar	<u>D</u> <u>L</u> <u>D</u> <u>E</u> <u>Y</u>	<u>A</u> <u>N</u> <u>A</u> <u>V</u> <u>Q</u>	<u>?V-NH₂</u>			
Prb-I	<u>V</u> <u>V</u> <u>D</u> <u>E</u> <u>Y</u>	<u>I</u> <u>S</u> <u>G</u> <u>V</u> <u>Q</u>	<u>TV-NH₂</u>			
Orl	<u>V</u> <u>L</u> <u>D</u> <u>E</u> <u>Y</u>	<u>I</u> <u>S</u> <u>G</u> <u>V</u> <u>Q</u>	<u>TV-NH₂</u>			
Hoa-a	<u>V</u> <u>I</u> <u>D</u> <u>E</u> <u>Y</u>	<u>V</u> <u>S</u> <u>N</u> <u>V</u> <u>Q</u>	<u>MV-NH₂</u>			
Hoa-b	<u>V</u> <u>I</u> <u>D</u> <u>E</u> <u>Y</u>	<u>V</u> <u>S</u> <u>N</u> <u>V</u> <u>Q</u>	<u>MV-NH₂</u>			
Cam	<u>E</u> <u>F</u> <u>D</u> <u>Q</u> <u>Y</u>	<u>A</u> <u>R</u> <u>K</u> <u>V</u> <u>Q</u>	<u>MV-NH₂</u>			
Pej	<u>L</u> <u>Q</u> <u>E</u> <u>E</u> <u>H</u>	<u>M</u> <u>A</u> <u>A</u> <u>M</u> <u>Q</u>	<u>TV-NH₂</u>			

Mar	<i>Macrobrachium rosenbergii</i> (Sithigorngul et al., 1999)
Prb-I	<i>Procambarus bouvieri</i> (Huberman et al., 1993.)
Orl	<i>Orconectes limosus</i> (Kegel et al., 1991)
Hoa-a	<i>Homarus americanus</i> CHH-A (Tensen et al., 1991)
Hoa-b	<i>Homarus americanus</i> CHH-B (Tensen et al., 1991)
Cam	<i>Carcinus maenas</i> (Weideman et al., 1989)
Pej	<i>Penaeus japonicus</i> (Yang et al., 1995)

รูปที่ 1.1 เปรียบเทียบลำดับกรดอะมิโนของ CHH ในสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำชนิดต่างๆ
(กรดอะมิโนที่ขีดเส้นใต้ต่างจากกรดอะมิโนของ CHH จากกุ้งก้ามกราม)

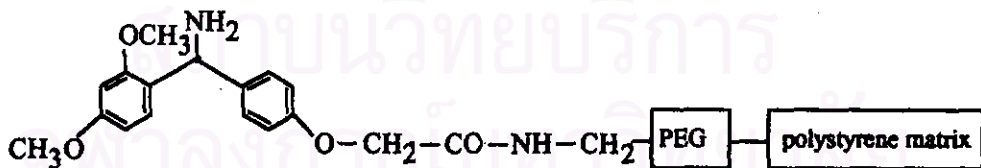
การสังเคราะห์เพปไทด์บนวัสดุภาคของแข็ง (Solid Phase Peptide Synthesis , SPPS)

การพัฒนาเกี่ยวกับ SPPS มีมาตั้งแต่ปี 1960 พร้อมๆกับการพัฒนาทางด้าน molecular biology ที่ต้องการจะได้เพปไทด์ที่บริสุทธิ์สำหรับการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ชีววิทยา (biological science) ในด้านของวิทยาศาสตร์ชีววิทยา ในอดีตพบว่าเพปไทด์ที่สังเคราะห์ขึ้น 75% นำมาใช้เป็นแอนติเจนสำหรับสร้างแอนติบอดีคือเพปไทด์นั้น ซึ่งจะใช้สำหรับหาโปรตีนที่มีลำดับกรดอะมิโนนั้นอยู่ในโมเลกุล ในปัจจุบันนอกจากเพปไทด์ที่สังเคราะห์ขึ้นจะใช้ในการผลิตแอนติบอดีแล้ว ยังใช้ประโยชน์ในงานวิจัยด้านอื่นๆ อีกเช่น ใช้ในงานทางอิมมูโน , ใช้ในการหาวิเคราะห์โครงสร้างของโปรตีน , ใช้เป็นซับสเตรคของเอนไซม์ เป็นต้น (Hancock, O' Reilly and Evan, 1995)

การสังเคราะห์เพปไทด์ โดยวิธี SPPS กรดอะมิโนจะถูกเรียงต่อกันที่ละตัวตามลำดับจากปลาย C ไปปลาย N เกิดเป็นสายเพปไทด์ตามต้องการขึ้นบนวัสดุภาคของแข็ง ซึ่งสิ่งที่ต้องพิจารณาในการสังเคราะห์เพปไทด์โดยวิธี SPPS คือ

1. วัสดุรองรับ (solid support)

วัสดุรองรับหรือเรซินที่ใช้ใน SPPS ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วน คือ ส่วนพอลิเมอร์ของแข็งซึ่งใช้เป็นตัวค้ำจุน โดยส่วนใหญ่แล้วเป็นพวก พอลิสไตรีน (polystyrene) กับส่วนที่เป็นหมู่เชื่อม (linker) ซึ่งจะทำหน้าที่เชื่อมวัสดุรองรับกับหมู่คาร์บอกซิลของกรดอะมิโนตัวแรก และปกป้องหมู่คาร์บอกซิลไปในตัว ปัจจุบันมีเรซินหลายชนิดที่ใช้สำหรับการทำ SPPS สำหรับงานวิจัยนี้ใช้เรซิน NovaSyn TGR ซึ่งเป็นชื่อทางการค้าของบริษัท Novabiochem โครงสร้างของ NovaSyn TGR แสดงดังรูปที่ 1.2

รูปที่ 1.2 โครงสร้างทางเคมีของเรซิน NovaSyn TGR

เรซินนี้เป็นเรซินที่ไม่เสถียรในภาวะกรด จึงสามารถแยกเพปไทด์ออกจากวัสดุรองรับได้โดยใช้ TFA และเพปไทด์ที่ได้จะอยู่ในรูปเพปไทด์เอไมด์ เนื่องจากเกิดจากการขาดออกของพันธะ C—N เกิดเป็น เมทอกซิเบนซไฮดริคแคทไอออน (Methoxybenzhydrye cation) ที่เสถียร

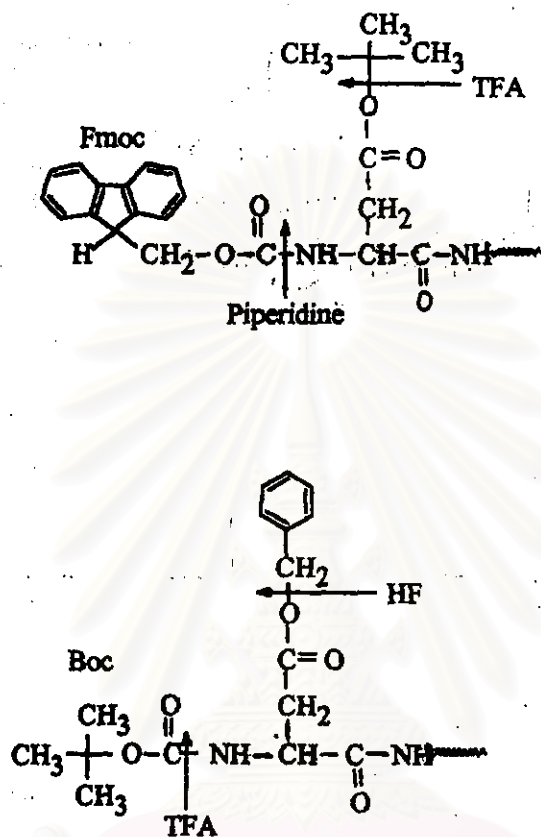
หมู่ polyethyleneglycol (PEG) ในเรซินจะช่วยปรับปรุงสมบัติการการพองตัวของวัสดุรองรับในตัวทำละลายที่มีขี้ว เช่น N,N-Dimethylformamide (DMF) ซึ่งทำให้การสังเคราะห์เพปไทด์มีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม

2. การปกป้องหมู่อะมิโนและหมู่แขนงข้างของกรดอะมิโน (N-terminal protection and side chain protection)

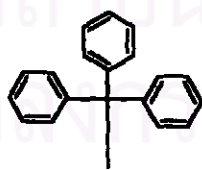
การปกป้องหมู่อะมิโนและหมู่แขนงข้างของกรดอะมิโน เป็นการลดความไวของการเกิดปฏิกิริยาในขณะที่ยังไม่ต้องการให้เกิดปฏิกิริยาของหมู่ดังกล่าว และหมู่ปกป้องที่ดีจะต้องสามารถเอาออกได้ง่ายในสภาวะที่เหมาะสม

การปกป้องหมู่อะมิโนของกรดอะมิโน ในปัจจุบันที่นิยมใช้คือ การปกป้องด้วยหมู่ Fmoc ซึ่งไม่เสถียรในภาวะที่เป็นเบส และหมู่ Boc ซึ่งไม่เสถียรในภาวะที่เป็นกรด ดังนั้นจึงสามารถกำจัดออกได้ง่ายโดยใช้ piperidin หรือ TFA ตามลำดับ เพื่อให้ได้หมู่อะมิโนอิสระของกรดอะมิโนนั้นสำหรับสร้างพันธะเพปไทด์กับกรดอะมิโนตัวถัดไป

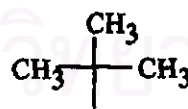
การปกป้องหมู่แขนงข้าง (side chain) ของกรดอะมิโนซึ่งประกอบด้วยหมู่ฟังก์ชันที่ว่องไวต่อปฏิกิริยาเคมีต้องได้รับการปกป้องจนกระทั่งขั้นตอนสุดท้ายของการสังเคราะห์เพปไทด์ นั่นคือขั้นตอนการแยกเพปไทด์ออกจากเรซิน ดังนั้นหมู่ปกป้องแขนงข้างต้องสามารถทนต่อสภาวะในการกำจัดหมู่ปกป้องหมู่อะมิโนของกรดอะมิโนได้ ในกรณีที่ใช้ Fmoc เป็นหมู่ปกป้องหมู่อะมิโน หมู่ปกป้องแขนงข้างที่นิยมจะเป็นพวกที่ไม่เสถียรในภาวะที่เป็นกรดเช่น หมู่ Trityl หมู่ t-Butyl เป็นต้น

รูปที่ 1.3 หมู่ปกป้องหมู่เอมิโน ที่ใช้ใน SPPS

Trityl (Trt)

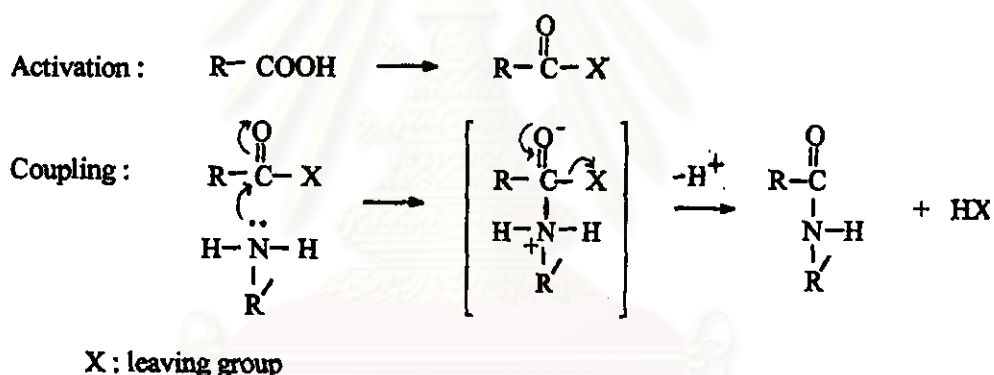
t-Butyl (tBu)

รูปที่ 1.4 ตัวอย่างหมู่ปกป้องหมู่แขนงข้างสำหรับกรดอะมิโนที่หมู่เอมิโนถูกป้องกัน โดยหมู่

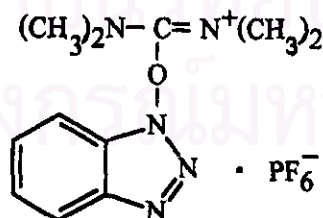
Fmoc

3. การกระตุ้นหมู่คาร์บอกซิลิกของกรดอะมิโนและการคู่ควบ (C-terminal activation and coupling)

เนื่องจากหมู่คาร์บอกซิลิกไม่ไวต่อการเกิดปฏิกิริยาในขณะที่หมู่อะมิโนของกรดอะมิโนไวต่อการเกิดปฏิกิริยาอยู่แล้ว ดังนั้นต้องมีการกระตุ้นหมู่คาร์บอกซิลิกของกรดอะมิโนให้ไวต่อการเกิดปฏิกิริยากับหมู่อะมิโนของกรดอะมิโนอีกตัวหนึ่ง เพื่อให้เกิดเป็นพหุไทด์ได้รวดเร็วขึ้น ซึ่งวิธีการกระตุ้นหมู่คาร์บอกซิลิกมีหลายวิธี เช่น การใช้ carbodiimide reagent, active ester, symmetrical anhydride หรือ HBTU เป็นต้น ในการสังเคราะห์นี้เลือกใช้ HBTU ซึ่งเป็นรีเอเจนต์ที่มีประสิทธิภาพสูง ใช้งานง่ายและไม่ทำให้เกิดการราซีไมเซชัน (racemization) ของกรดอะมิโนในขณะที่ทำปฏิกิริยาคู่ควบ

รูปที่ 1.5 กลไกการกระตุ้นหมู่คาร์บอกซิลิกและการคู่ควบกับหมู่อะมิโนอิสระเกิดพันธะพหุไทด์

รูปที่ 1.6 โครงสร้างทางเคมีของ HBTU

ขั้นตอนการสังเคราะห์เพปไทด์บนวิถีของแข็ง (รูปที่ 1.7)

1. การต่อเชื่อมกรดอะมิโนตัวแรกเข้ากับวิถีของแข็ง (attachment of the first residue)

กรดอะมิโนตัวแรกจะเชื่อมกับหมู่ linker บนเรซิน ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นทั้งตัวรองรับและหมู่ป้องกันสำหรับหมู่คาร์บอกซิลิกของเพปไทด์ที่ทำการสังเคราะห์ขึ้น ขั้นตอนนี้ถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญของการสังเคราะห์

2. การกำจัดหมู่ปกป้องของปลาย N (N-terminal deprotection)

เป็นขั้นตอนในการกำจัดหมู่ปกป้องหมู่อะมิโนของกรดอะมิโนออก เพื่อให้เหลือหมู่อะมิโนอิสระ สำหรับทำปฏิกิริยากับหมู่คาร์บอกซิลิกของกรดอะมิโนตัวถัดไป

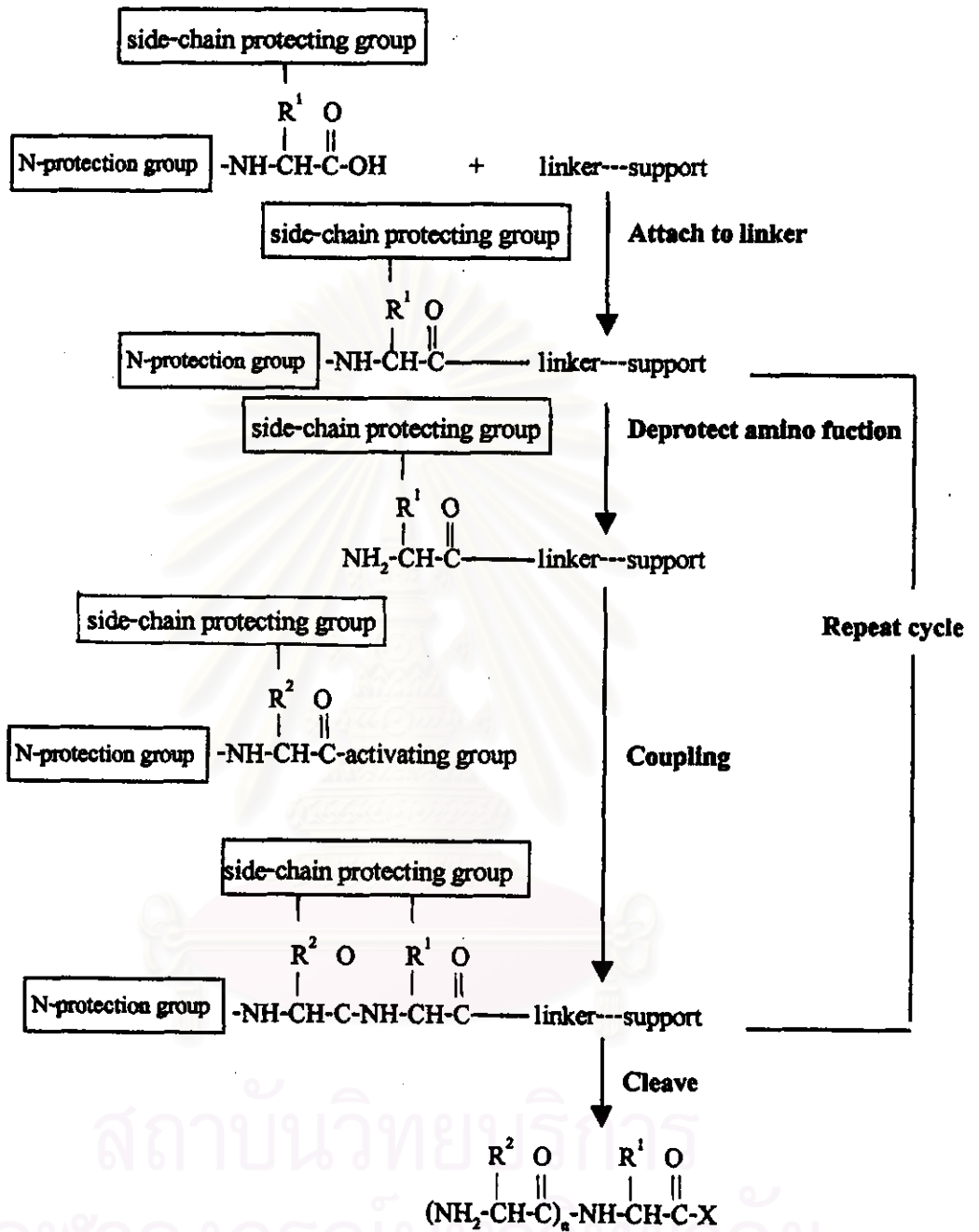
3. การกระตุ้นและการคู่ควบ (Activating and Coupling)

ในทางปฏิบัติการกระตุ้นหมู่คาร์บอกซิลิกของกรดอะมิโนและการ coupling ทำโดยผสมกรดอะมิโนที่หมู่อะมิโนถูกปกป้อง กับ coupling reagent ในตัวทำละลายที่เหมาะสม ในปริมาณที่มากเกินไป (2-10 equivalent (eq.) โดยสารละลายกรดอะมิโนเข้มข้นสุดท้ายประมาณ 0.1 โมลาร์) เขย่ากับเรซินเป็นเวลา 30 นาที ถึง 2 ชั่วโมง จะช่วยให้เกิดปฏิกิริยาได้เร็วขึ้น กรดอะมิโนที่มากเกินไปจะถูกล้างทิ้งด้วยตัวทำละลาย

4. การกำจัดหมู่ปกป้องครั้งสุดท้ายและการแยกผลิตภัณฑ์ออกจากวิถีของแข็ง (final deprotect and cleavage)

หลังจากได้เพปไทด์ที่มีกรดอะมิโนเรียงตามลำดับตามต้องการบนเรซิน กำจัดหมู่ป้องกันหมู่อะมิโนเป็นครั้งสุดท้าย ทำการแยกเพปไทด์ออกจากเรซินในสภาวะที่เหมาะสม ซึ่งขึ้นกับกรดอะมิโนที่ใช้ ประเภทของเรซินและหมู่ linker และสภาวะดังกล่าวจะต้องสามารถกำจัดหมู่ปกป้องของหมู่แขนงข้างของกรดอะมิโนออกได้ด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โดยที่ X = OH, NH₂ ซึ่งขึ้นกับชนิดของหมู่ linker และวิธีการ cleave

รูปที่ 1.7 ขั้นตอนการสังเคราะห์เพปไทด์บนวัสดุภาคของแข็ง

Enzyme Linked Immunosorbent Assay (ELISA)

เป็นวิธีตรวจหาแอนติบอดีหรือแอนติเจน โดยติดฉลากแอนติบอดีหรือแอนติเจนด้วยเอนไซม์ โดยแอนติบอดีหรือแอนติเจนจะถูกตรึงติดกับผิวของวัตถุของแข็ง เช่นผิวพลาสติก ผิวหลอดแก้ว จึงเรียกวิธีการนี้ว่า Enzyme Linked Immunosorbent Assay - ELISA ตัวอย่างเอนไซม์ที่ใช้ในการติดฉลาก เช่น alkaline phosphatase , horseradish peroxidase , p-nitrophenyl phosphatase เมื่อให้ซับสเตรตของเอนไซม์ เอนไซม์จะเปลี่ยนซับสเตรตที่ไม่มีสีเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีสี ดังนั้นจึงสามารถวิเคราะห์ผลได้ง่ายโดยดูจากสีที่เกิดขึ้น ด้วยเครื่อง spectrophotometer หรือเครื่องอ่านถาด ELISA (microplate reader)

วิธีการ ELISA แบ่งได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. Indirect ELISA

เป็นวิธีการที่ใช้สำหรับหาปริมาณแอนติบอดี โดยการตรึงแอนติเจนบนผิวของวัตถุของแข็ง จากนั้นเติมแอนติบอดีตัวแรก (primary antibody) ที่จำเพาะต่อแอนติเจน บ่มทิ้งไว้ให้เกิดปฏิกิริยาระหว่างแอนติเจนกับแอนติบอดี ถ้างแอนติบอดีตัวแรกที่ไม่จับแอนติเจนออก เติมแอนติบอดีตัวที่สอง (secondary antibody) ซึ่งติดฉลากด้วยเอนไซม์ไปจับกับแอนติบอดีตัวแรก บ่มทิ้งไว้ ถ้างแอนติบอดีตัวที่สองที่ไม่จับกับแอนติบอดีตัวแรกออก จากนั้นเติมซับสเตรต ปฏิกิริยาระหว่างเอนไซม์กับซับสเตรต จะให้ผลิตภัณฑ์ที่มีสีขึ้น โดยสีที่เกิดขึ้นจะเป็นสัดส่วนโดยตรงกับปริมาณแอนติบอดีในตัวอย่างที่ต้องการหา นั่นคือถ้าสีมีความเข้มมาก ปริมาณแอนติบอดีในตัวอย่างก็มาก ในทางกลับกันถ้าสีมีความเข้มน้อยหรือจาง ปริมาณแอนติบอดีในตัวอย่างก็จะน้อย (รูปที่ 1.8-1)

2. Sandwich ELISA

เป็นวิธีการใช้สำหรับตรวจหาแอนติเจน ในกรณีนี้แอนติบอดีจะถูกตรึงบนผิวของวัตถุของแข็ง เติมตัวอย่างที่มีแอนติเจน บ่มทิ้งไว้ให้ปฏิกิริยาระหว่างแอนติเจนกับแอนติบอดี เติมแอนติบอดีตัวที่สองซึ่งติดฉลากด้วยเอนไซม์ ที่มีความจำเพาะต่ออีพิโทป (epitope) ของแอนติเจนต่างจากแอนติบอดีตัวแรก จากนั้นเติมซับสเตรต วัดความเข้มของสีที่เกิดขึ้น สีที่เกิดขึ้นจะเป็นไปตามปริมาณของแอนติเจนที่มีในตัวอย่าง ความเข้มสีมากเมื่อแอนติเจนมาก และความเข้มของสีจะน้อยลงไปตามปริมาณแอนติเจนที่ลดลง ในทุกขั้นตอนถ้าส่วนที่ไม่ต้องการหรือไม่เกิดปฏิกิริยาทิ้งไป (รูปที่ 1.8-2)

3. Competitive ELISA

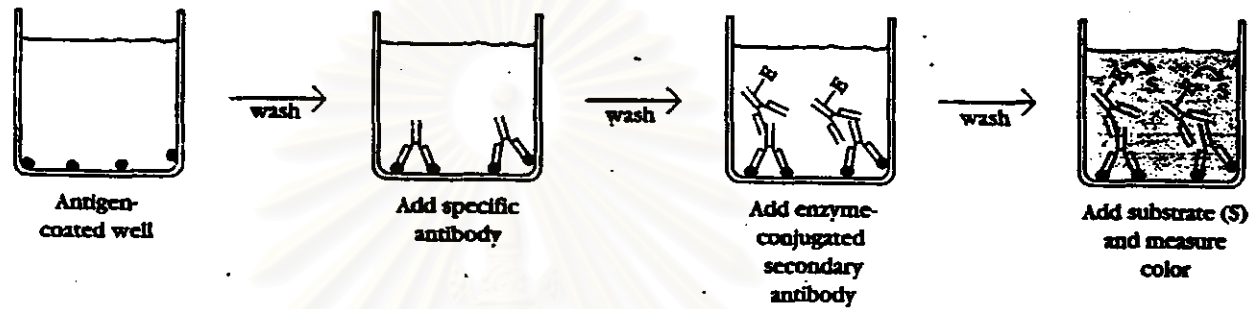
เป็นวิธีการที่ใช้สำหรับการหาแอนติเจน หลักการคือ ครึ่งแอนติเจนกับผิวของวัสดุของแข็ง และให้แอนติเจนที่ต้องการหาปริมาณแข่งจับกับแอนติเจนนี้ ในการปฏิบัติเริ่มต้นให้แอนติบอดีทำปฏิกิริยากับแอนติเจนในตัวอย่าง ซึ่งจะทำให้แอนติบอดีหมดไปหรือเหลือจำนวนน้อยที่จะมาจับกับแอนติเจนที่ครึ่งอยู่บนผิว ดังนั้นเมื่อเติมแอนติบอดีตัวที่สองที่ติดฉลากด้วยเอนไซม์ไม่สามารถจับกับแอนติบอดีตัวแรกได้หรือจับได้น้อย ความเข้มของสีไม่มีหรือจางมากเมื่อเติมซับสเตรต ดังนั้นถ้าปริมาณแอนติเจนในตัวอย่างมีมาก ความเข้มของสีที่เกิดขึ้นจะไม่มีหรือจางมาก แต่ถ้าปริมาณแอนติเจนมีน้อย สีจะเข้มมาก นั่นคือความเข้มของสีที่เกิดขึ้นจะเป็นปฏิภาคส่วนกลับกับปริมาณแอนติเจนที่มีอยู่ในตัวอย่าง (รูปที่ 1.8-3)

Dot-ELISA มีหลักการเช่นเดียวกับการทำ ELISA แต่จะหยดแอนติเจนหรือแอนติบอดีลงบนกระดาษไนโตรเซลลูโลส

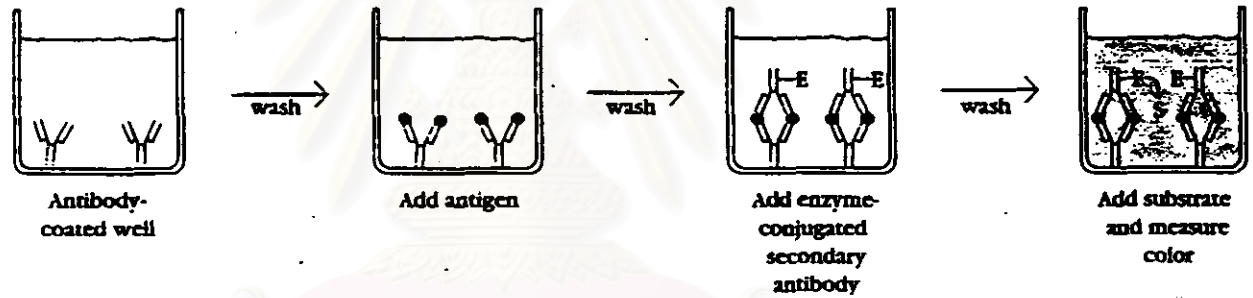
ไตเตอร์ ในการทดสอบหาระดับของแอนติเจนหรือแอนติบอดีในตัวอย่างที่ต้องการตรวจ โดยใช้การทดสอบที่อาศัยการทำปฏิกิริยาอย่างจำเพาะระหว่างแอนติเจนกับแอนติบอดีนั้น วิธีการอย่างหนึ่งที่นิยมคือ การหาความเจือจางสูงสุดของตัวอย่างที่ตรวจที่ยังคงให้ผลบวกในการทดสอบนั้น และอ่านระดับความเจือจางนั้นเป็น ไตเตอร์ (titer) ของแอนติเจนหรือแอนติบอดีที่ต้องการตรวจ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

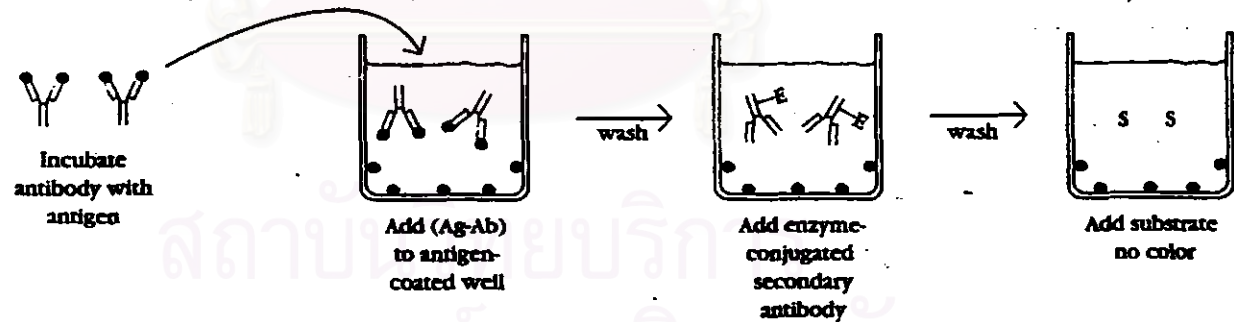
(1) Indirect ELISA

(2) Sandwich ELISA

(3) Competitive ELISA

รูปที่ 1.8 วิธีการทาง ELISA (1) Indirect ELISA (2) Sandwich ELISA (3) Competitive ELISA (Kuby, 1994)

IMMUNOCYTOCHEMISTRY

เป็นวิธีการตรวจหาแอนติเจนด้วยแอนติบอดีบนตัวอย่างที่เป็นเนื้อเยื่อ โดยอาศัยหลักการเช่นเดียวกับ ELISA ต่างกันที่แอนติเจนที่ต้องการตรวจหาอยู่บนเนื้อเยื่อ และสียที่ใช้ในการย้อมเนื้อเยื่อจะต้องเป็นสียชนิดที่หลังเกิดปฏิกิริยาระหว่างแอนไซม์กับซับสเตรดแล้วไม่ละลายน้ำหรือเป็นสีที่ตกตะกอนนั่นเอง ในทางปฏิบัติตัวอย่างเนื้อเยื่อที่ต้องการนำมาหาแอนติเจนจะต้องผ่านการเตรียมเนื้อเยื่อ

ขั้นตอนการเตรียมเนื้อเยื่อในพาราฟิน (Paraffin Section)

1. การทำให้คงรูป (Fixation) และการล้าง (Washing) การทำให้คงรูปเป็นวิธีการให้เซลล์และเนื้อเยื่อมีสภาพเหมือนเดิมมากที่สุด สารละลายที่ใช้เป็นน้ำยาที่ทำให้คงรูป เช่น ฟอรัมาลดีไฮด์ กลูตารัลดีไฮด์ สารละลาย Bouin's เป็นต้น หลังจากนั้นจึงล้างน้ำยาที่ทำให้คงรูปออกด้วยน้ำหรือสารละลายที่เหมาะสมสำหรับน้ำยาที่ทำให้คงรูป นั้น

2. การเอาน้ำออก (Dehydration) เป็นวิธีการเอาน้ำออกจากตัวอย่าง โดยใช้สารเคมีที่มีหน้าที่ดูดน้ำ ทั้งนี้เพื่อเตรียมตัวอย่างให้พร้อมที่จะยอมให้พาราฟินซึมผ่านเข้าไปได้ สารเคมีที่ใช้ในการเอาน้ำออกเรียกว่า Dehydrant ได้แก่ เอทิลแอลกอฮอล์ เมทิลแอลกอฮอล์ ไอโซโพรพิลแอลกอฮอล์ แอซิโตน เป็นต้น โดยทั่วไปนิยมใช้เอทิลแอลกอฮอล์

3. Clearing เป็นการนำสารเคมีตัวใหม่เข้ามาแทนที่ dehydrant และสารเคมีตัวนี้จะเป็นตัวกลางยอมให้พาราฟินแทรกซึมเข้าสู่เซลล์และเนื้อเยื่อได้ ดังนั้นคุณสมบัติของ clearing agent จะต้องเข้าได้กับ dehydrant และพาราฟิน โดยทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อม ไซลีน (Xylene) เป็น clearing agent ที่นิยมใช้

4. Infiltration คือการเอา clearing agent ออกจากตัวอย่างแล้วแทนที่ด้วยพาราฟิน ซึ่งพาราฟินเป็นสารที่ช่วยทำให้เซลล์และเนื้อเยื่อตกลงจนโครงสร้างภายในของเซลล์และเนื้อเยื่อคงรูป และแข็งพอที่จะตัดเป็นเซกชัน (section) ตัดบนสไลด์ได้

5. Embedding คือการเอาตัวอย่างที่ผ่านกระบวนการต่างๆ ข้างต้น มาฝังในพาราฟินที่เหลวและหล่อให้เป็นบล็อกด้วยแม่พิมพ์ เมื่อทำให้อุณหภูมิของพาราฟินลดลง บล็อกที่ได้จะมีความแข็งพอที่จะไปตัดเป็นเซกชัน (section) ได้ด้วยเครื่องตัดเนื้อเยื่อ (microtome)

6. Sectioning เป็นขั้นตอนในการตัดตัวอย่างให้เป็นแผ่นบางด้วยเครื่องตัดชิ้นเนื้อเยื่อ ชิ้นเนื้อเยื่อที่ตัดได้เรียกว่า เซกชัน จากนั้นนำเอาเซกชันที่ได้ไปวางไว้บนกระจกสไลด์ ทิ้งไว้ให้แห้งสนิทแล้ว จึงนำไปย้อมได้

หลังจากนำตัวอย่างผ่านขั้นตอนการเตรียมเนื้อเยื่อเรียบร้อยแล้ว นำเนื้อเยื่อมาผ่านขั้นตอนการนำน้ำเข้าอีกครั้งหนึ่งจึงจะนำเนื้อเยื่อที่ได้ไปหาตำแหน่งของแอนติเจนในเนื้อเยื่อดังกล่าวเช่นเดียวกับ indirect ELISA นั่นคือ หยดแอนติบอดีบนเซรุ่ม บ่มทิ้งไว้ หยดแอนติบอดีตัวที่สองซึ่งติดฉลากด้วย เอนไซม์ เดิมจับสเตครคให้เอนไซม์ การวิเคราะห์ผล โดยดูจากบริเวณใดที่มีการติดสี แสดงว่าบริเวณนั้นเกิดปฏิกิริยาระหว่างแอนติเจนกับแอนติบอดี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มุดเหตุจูงใจ

กึ่งกำกรวมเป็นกึ่งนำจีคนขนาดใหญ่ เป็นสัตว์เศรษฐกิจชนิดหนึ่งของประเทศ การศึกษาและพัฒนาเกี่ยวกับกึ่งกำกรวมเน้นทางด้านการเพาะเลี้ยงเป็นส่วนใหญ่ เพื่อช่วยให้การเลี้ยงกึ่งมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่การศึกษาทางด้านฮอร์โมนที่เกี่ยวกับกระบวนการสรีรวิทยาเช่น CHH MIH และ GIH มีค่อนข้างน้อย โดยแหล่งที่พบฮอร์โมนเหล่านี้มีอยู่บริเวณก้านตา

เนื่องจาก CHH จากก้านตากึ่งกำกรวมได้มีการศึกษาการทำให้บริสุทธิ์และหาลำดับการเรียงตัวของกรดอะมิโนแล้ว แต่ยังไม่สมบูรณ์ โดยคาดว่ากรดอะมิโนในตำแหน่งที่ 71 ซึ่งน่าจะเป็นทรีโอนีนอาจหายไป ดังนั้นงานวิจัยจึงสังเคราะห์ลำดับกรดอะมิโนทางปลาย C ของ CHH ที่มีและไม่มี ทรีโอนีนคือ YANAVQV-NH₂ และ YANAVQIV-NH₂ และนำมาสร้างแอนติบอดีเพื่อพิสูจน์ลำดับกรดอะมิโนทางปลาย C ของ CHH จากกึ่งกำกรวม โดยอาศัยปฏิกิริยาทางอิมมูโนและตรวจหาแหล่งที่พบ CHH ในก้านตากึ่งกำกรวมต่อไป

ขอบเขตของงานวิจัย

1. สังเคราะห์เปปไทด์จากลำดับกรดอะมิโนทางปลาย C ของ CHH จากก้านตากึ่งกำกรวมที่มีและไม่มี ทรีโอนีน คือเปปไทด์ YANAVQV-NH₂ (T-) และ YANAVQIV-NH₂ (T+) โดยวิธี Solid Phase Peptide Synthesis
2. การผลิตแอนติบอดีต่อเปปไทด์ T- และ T+ ในหนูขาว
3. การทดสอบความจำเพาะของแอนติบอดีต่อเปปไทด์ที่สังเคราะห์ขึ้น
  - 3.1 การตรวจหาไคเตอร์ของแอนติบอดีต่อเปปไทด์ T- และเปปไทด์ T+ โดยวิธี indirect immunoperoxidase ELISA
  - 3.2 การทดสอบความความสามารถของแอนติบอดีต่อเปปไทด์ T- และ T+ ในการจับเปปไทด์ที่สังเคราะห์ขึ้นและการตรวจปฏิกิริยาข้ามของแอนติบอดีทั้งสอง โดยวิธี dot-ELISA
4. การทดสอบความสามารถของแอนติบอดีต่อเปปไทด์ T- และ T+ ในการจับกับเปปไทด์ในสภาพธรรมชาติโดยวิธี immunocytochemistry และ dot-ELISA
5. เปรียบเทียบการตรวจหา CHH ในสารสกัดจากก้านตากึ่งกำกรวมโดยวิธี dot-ELISA กับ วิธี biological activity test